

**ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
з дисципліни**

**«Територіальна громада у системі місцевого самоврядування»
(для магістрів)**

Київ - 2018

Підготовлено доцентом кафедри філософії та політології *А.М. Шаповаловою*

Затверджено на засіданні кафедри публічного адміністрування (протокол № 9 від 15.03.2018 р.)

Схвалено Вченою Радою Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та соціальних наук (протокол №9 від 28.03.2018 р.)

Шаповалова А.М. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни «Територіальна громада у системі місцевого самоврядування» (для магістрів). – К.: МАУП, 2018. – 51 с.

Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни «Територіальна громада у системі місцевого самоврядування» містять пояснювальну записку, тематичний план дисципліни, зміст самостійної роботи з дисципліни «Територіальна громада у системі місцевого самоврядування», а також список літератури.

© Приватне акціонерне товариство

"Вищий навчальний заклад

"Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2018

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Самостійна робота студентів є важливою складовою навчального процесу, яка сприяє активізації засвоєння студентом знань та їх реалізації, а також формує вміння навчатися і займатися науковою роботою. Самостійна робота є основним засобом опанування навчального процесу студентами у вільний від занять час.

Метою самостійної роботи є сприяння якнайглибшому засвоєнню студентами знань з «Територіальної громади у системі місцевого самоврядування», ознайомлення їх з основними поняттями дисципліни, поглиблене вивчення теоретичних засад та практичних механізмів державного управління та місцевого самоврядування. Також методичні матеріали передбачають опанування в повному обсязі навчальної програми та формуванню самостійності як особистісної риси та важливої професійної якості, сутність якої полягає в умінні систематизувати, планувати та контролювати власну діяльність.

Завданням самостійної роботи студентів є засвоєння певних знань, умінь, навичок, закріплення та систематизація здобутих знань, їх застосування при виконанні практичних завдань та наукових робіт, а також виявлення прогалин у системі знань із предмета.

Самостійна робота студентів з дисципліни «Територіальна громада у системі місцевого самоврядування» становить приблизно 63 % часу, необхідного для виконання основної освітньої програми з урахуванням рекомендацій Міністерства освіти та науки України щодо кількості годин аудиторних занять на тиждень. Зміст самостійної роботи студента з дисципліни «Територіальна громада у системі місцевого самоврядування» визначається навчальною програмою дисципліни, методичними матеріалами, завданнями викладача. У пропонованих методичних рекомендаціях розглядаються форми самостійної роботи студентів, порядок організації та контролю самостійної роботи. Подаються основні питання з курсу дисципліни, питання для самоконтролю, теми рефератів, а також тестові завдання.

У ході вивчення даної дисципліни студенти знайомляться з теоретико-методологічними засадами, предметом, об'єктом, метою, завданням та функціями дисципліни, розглядають ознаки територіальної громади як первинного суб'єкта місцевого самоврядування, види територіальних громад, становлення та розвиток територіальних громад у системі місцевого самоврядування в Україні. Важливе місце приділяється політико-правовим вченням про територіальну громаду, статус територіальних громад як суб'єктів місцевого самоврядування, де розглядаються форми діяльності та функції, статут територіальної громади, основні тенденції становлення територіальних громад та перспективи розвитку місцевого самоврядування в Україні.

У системі життєдіяльності людини, суспільства, держави важливе місце належить населеним пунктам (селам, селищам, містам), у яких практично сконцентровані всі ланки влади і ресурси (населення, земля, надра). Нині в Україні реалізуються на практиці ідеї місцевої влади - влади місцевого самоврядування, які були чинними в нашій державі 500 років тому. Магдебурзьке право - історичний документ, що заклав перші підвалини демократичного самоврядування в Україні. Магдебурзьке право - це закріплення в чинному законодавстві (Конституції України, Законах України) принципу самоврядування - наявності певного права територіальних громад, тобто сьогодні відкривається реальна перспектива вдосконалення й розвитку самоврядування в селах, селищах і містах нашої держави на новому історичному етапі.

У ст. 7 та 140 Конституції України 1996 р. вперше за новітніх часів на конституційному рівні проголошено, що "В Україні визнається і гарантується місцеве самоврядування, і закріплено поняття місцевого самоврядування, яке визначається як право територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста - самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України".

Місьцеве самоврядування в Україні - комплексна галузь права, що є сукупністю правових норм, які закріплюють і регулюють суспільні відносини, які

виникають у процесі організації місцевого самоврядування та вирішення територіальною громадою безпосередньо через органи місцевого самоврядування питань місцевого значення, а також у процесі реалізації окремих державних повноважень, якими можуть наділятися органи місцевого самоврядування.

Місцеве самоврядування в Україні має давню історію. Управління в населених пунктах традиційно базувалося на використанні різних історичних форм місцевого самоврядування (вічового права, магдебурзького права, козацького самоврядування, земства тощо), що відповідало загальним тенденціям розвитку європейської цивілізації. На жаль, поступальний розвиток місцевого самоврядування було зупинено із втратою державної самостійності України в 1920 р. та встановленням централізованої системи територіальної організації влади, яка передбачала пряме державне управління на всіх субнаціональних територіальних рівнях; формально - через єдину систему органів державної влади - Ради народних депутатів, і фактично - через централізовану, підпорядковану по вертикалі систему партійних органів.

Розвал монопартійної командно-адміністративної системи управління, відновлення та розбудова на демократичних засадах української державності об'єктивно призвели до пошуку такої організації влади, яка відповідала б як національним традиціям, так і сучасним світовим та європейським демократичним вимогам, була спрямована на забезпечення прав і свобод людини, задоволення її потреб, підвищення ефективності надання громадських послуг.

Нова модель уже не могла базуватися на політико-організаційному принципі "вертикалі влади", реалізація якого фактично відсторонює людину від участі в управлінні державними та громадськими справами. Світовий і європейський досвід переконливо свідчить, що в демократичному суспільстві територіальна організація влади може будуватися лише на основі обов'язкового використання місцевого самоврядування - специфічної форми публічної влади територіальних громад, у рамках якої забезпечується реалізація їх права здійснювати управління в межах відповідних територіальних одиниць, самостійно вирішувати всі питання

місцевого значення. Місцеве самоврядування сьогодні виступає важливим фактором демократизації суспільного життя, децентралізації управління та необхідною передумовою становлення громадянського суспільства, наближення влади до її джерела - народу. І навпаки, місцеве самоврядування може ефективно функціонувати лише за умови наявності розвинутих елементів громадянського суспільства.

Варто зазначити, що достатня кількість визначених у Законі України "Про місцеве самоврядування в Україні" як у базовому Законі повноважень міської та сільської ради ще не врегульована чинним законодавством. Такий факт ускладнює роботу самого первинного елемента місцевого самоврядування в Україні - сільської ради та територіальної громади села.

Процес становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні потребує вирішення широкого кола питань, пов'язаних з будівництвом демократичної держави з ринковою економікою, розвинутою системою соціальних стандартів і гарантій для кожного її громадянина незалежно від місця проживання.

Важлива роль у демократичній державі належить місцевому самоврядуванню - головному елементу саморегуляції та самоуправління громадян. Місцеве самоврядування сприяє усуненню певної відчуженості населення від влади, є одним з механізмів, здатним підвищити ефективність управління на всіх рівнях.

Впровадження основ місцевого самоврядування потребує подальшого правового регулювання діяльності міських та сільських територіальних громад, їх рад, виконавчих комітетів, а також інформаційного забезпечення розвитку місцевого самоврядування.

Отже, методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи з дисципліни «Територіальна громада у системі місцевого самоврядування» спрямовані на те, щоб дати студентам знання теоретичних основ предмету, а також застосування ними здобутих знань, вмінь і навичок на практиці.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

дисципліни

«ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА У СИСТЕМІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ»

Назва змістового модуля та теми	Кількість годин		
	лекції	Семінарські (практичні) заняття	Самостійна робота студентів
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади дисципліни			
1. Поняття територіальної громади як первинного суб'єкта місцевого самоврядування	2		4
2. Ознаки територіальної громади як первинного суб'єкта місцевого самоврядування	2		4
3. Види територіальних громад в Україні			4
Змістовий модуль 2. Становлення та розвиток територіальної громади в Україні			
4. Еволюція розвитку територіальної громади в Україні до початку ХХ ст.	2		2
5. Територіальна громада в системі місцевого самоврядування в ХХ - на початку ХХІ ст.		2	2
Змістовий модуль 3. Політико-правові вчення про територіальну громаду як суб'єкт місцевого самоврядування			

6. Основні теорії походження місцевого самоврядування та становлення наукових знань про територіальну громаду	2		2
7. Сучасні концепції самоврядування територіальної громади		2	2
8. Розвиток територіальної громади - перспективний напрям сучасної наукової думки	2		2
Змістовий модуль 4. Статус територіальної громади як суб'єкта місцевого самоврядування			
9. Форми діяльності територіальних громад	2		2
10. Функції територіальних громад		2	2
11. Статут територіальної громади як основний нормативний акт її діяльності			4
12. Основні тенденції становлення територіальних громад та перспективи розвитку місцевого самоврядування в Україні	2		4
Разом годин: 54	14	6	34

Зміст
самостійної роботи з
дисципліни
«ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА У СИСТЕМІ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ»

Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади дисципліни

Тема 1. Поняття територіальної громади як первинного суб'єкта місцевого самоврядування

1. Сутність територіальної громади.
2. Предмет дисципліни.
3. Мета та завдання дисципліни.
4. Об'єкт та суб'єкт дисципліни.
5. Функції дисципліни "Територіальна громада у системі місцевого самоврядування".
6. Місце територіальної громади в системі місцевого самоврядування.
7. Поняття територіальної громади в нормативно-правових актах України.
8. Вітчизняні та зарубіжні теорії про територіальну громаду.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення поняття "Територіальна громада".
2. Яким чином територіальна громада впливає на організацію роботи органів місцевого самоврядування?
3. Розкрийте мету та завдання дисципліни.
4. Покажіть місце територіальної громади в системі місцевого самоврядування.
5. Яким чином повноваження територіальної громади відображені в Конституції України?
6. Коли був прийнятий статут територіальної громади?
7. Розкрийте сутність територіальної громади як первинного суб'єкта місцевого

самоврядування.

8. Чому у вітчизняних та російських теоретичних дослідженнях термін "територіальна громада" не набув широкого вжитку?
9. Яку роль відіграє Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні" в становленні та розвитку територіальної громади"?
10. Коли була прийнята "Європейська Хартія місцевого самоврядування"?

Теми рефератів:

1. Поняття територіальної громади як первинного суб'єкта місцевого самоврядування.
2. Місце територіальної громади в системі місцевого самоврядування.
3. Законодавство України "Про територіальну громаду" в системі місцевого самоврядування.
4. Вітчизняні теорії про територіальну громаду.
5. Зарубіжні теорії про територіальну громаду.

Тестові завдання:

I. Коли була прийнята Європейська Хартія місцевого самоврядування?

- а) у 1978;
- б) у 1984;
- в) у 1985;
- г) у 1986.

II. Коли Верховна Рада України ратифікувала Європейську Хартію місцевого самоврядування?

- а) у 1992 р.;
- б) у 1994 р.;
- в) у 1996 р.;
- г) у 1997 р.;
- д) у 1998 р.

III. До основних теорій місцевого самоврядування належать:

- а) виховна, мотиваційна;
- б) політична; соціальна, економічна
- в) громадівська, державницька, муніципального дуалізму;
- г) органічна соціально-класова.

IV. Зовнішньо формальним виразом асоціацій мешканців певних населених пунктів є:

- а) територіальні громади;
- б) територіальні спільноти жителів, які об'єднують у сутнісному (потреби, інтереси), змістовному виразі (функціонально-цільова активність), формальному виразі (правові, інші норми, структури управління тощо) діяльність індивідів, груп, колективів, підприємств, установ, організацій, соціально-економічну інфраструктуру;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

V. Територіальною громадою є:

- а) сукупність жителів об'єднаних постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають адміністративний центр;
- б) сукупність громадян України, котрі спільно проживають у міському чи сільському поселенні, мають колективні інтереси і визначений законом правовий статус;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

VI. Місцеве самоврядування - це:

- а) право та реальна здатність територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання в сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в інтересах місцевого населення у межах Конституції і законів;
- б) право територіальної громади села, жителів кількох сіл та міста обирати власні

представницькі органи, які будуть керувати комунальним господарством та вирішувати соціально-економічні питання територіальної громади;

в) обидві відповіді правильні;

г) правильних відповідей немає.

VII. За своєю сутністю територіальна громада являє собою:

а) такий колектив людей, в якому міжособистісні відносини зумовлені громадсько-ціннісним та особистісно значущим змістом спільної діяльності - вирішення питань місцевого значення;

б) первинний суб'єкт місцевого самоврядування, основний носій його функцій і повноважень;

в) обидві відповіді правильні;

г) правильних відповідей немає.

VIII. За змістом територіальна громада являє собою:

а) такий колектив людей, в якому міжособистісні відносини зумовлені громадсько-ціннісним та особистісно значущим змістом спільної діяльності - вирішення питань місцевого значення;

б) первинний суб'єкт місцевого самоврядування, основний носій його функцій і повноважень;

в) обидві відповіді правильні;

г) правильних відповідей немає.

IX. За формою територіальна громада - це:

а) такий колектив людей, в якому міжособистісні відносини зумовлені громадсько-ціннісним та особистісно значущим змістом спільної діяльності - вирішення питань місцевого значення;

б) первинний суб'єкт місцевого самоврядування, основний носій його функцій і повноважень;

в) вид територіальної спільності, утвореної з поміж жителів (громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства, біженців, вимушених переселенців), відповідних адміністративно-територіальних одиниць (сіл, добровільно об'єднаних у

спільноту громаду кількох сіл, селищ, міст), які постійно або переважно мешкають у їх межах, володіють у них певною нерухомістю, сплачують комунальні податки).

Література [1; 2; 5; 7; 8; 14; 15; 17; 20; 22]

Тема 2. Ознаки територіальної громади як первинного суб'єкта місцевого самоврядування

1. Територіальна громада як складна "кумулятивна" форма суспільної організації.
2. Роль територіальної громади в активному вирішенні соціально-економічних проблем.
3. Підходи до вивчення територіальних спільнот.
4. Головні ознаки територіальної громади.
5. Територіальна громада як суб'єкт підприємницької діяльності у сфері надання громадських послуг.
6. Участь територіальної громади у місцевому самоврядуванні.

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягають головні ознаки територіальної громади як первинного суб'єкта місцевого самоврядування?
2. Які об'єднання входять до складу територіальної громади?
3. Яке гарантійне право людини на індивідуальність забезпечує територіальна громада?
4. У чому полягає почуття співпричетності залучення громадян у жителів територіальної громади?
5. Які ви знаєте головні підходи до вивчення територіальних спільнот?
6. Що таке якісний підхід до вивчення територіальних спільнот?
7. Охарактеризуйте кількісний підхід до вивчення територіальних спільнот.
8. У чому полягає роль територіальної громади як суб'єкта фінансово-кредитних відносин?
9. Назвіть головні фактори конституційно-правової інституалізації територіальних громад.

10. Що є елементами місцевих співтовариств згідно з зарубіжними дослідженнями?

Теми рефератів:

1. Ознаки територіальної громади як первинного суб'єкта місцевого самоврядування.
2. Роль територіальної громади в активному вирішенні соціально-економічних проблем міст і сіл України.
3. Територіальна громада як суб'єкт підприємницької діяльності.
4. Територіальна громада як первинний системоутворюючий елемент локальної демократії.
5. Конституційно-правова інституалізація територіальних громад.

Тестові завдання:

I. Головними елементами місцевих співтовариств згідно з зарубіжними дослідженнями є:

- а) населення, територіальна база, взаємозалежність спеціалізованих частин співтовариства і поділ праці в ньому;
- б) спільна культура та соціальна система, що інтегрують діяльність його членів, усвідомлення жителями єдності і належності до спільного товариства;
- в) можливість діяти на корпоративних засадах до вирішення місцевих проблем;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "б" і "в";
- е) правильні відповіді "а" і "в";
- є) усі відповіді правильні.

II. Згідно з комплексним (системним) підходом територіальна громада визначається як:

- а) історично утворена спільнота людей, що характеризуються спільністю традицій, культури, незалежністю до комуни;
- б) як сукупність соціальних взаємодій, інтеракцій між індивідами;

- в) спільний (колективний) споживач;
- г) як виробник та забезпечувач громадських послуг;
- д) як інструмент, що здатний впливати на місцеве суспільне життя, своєю владою репрезентувати місцеве населення, а також наділяти його певними повноваженнями;
- е) правильні відповіді "а" - "в";
- є) правильні відповіді "г" і "д";
- ж) усі відповіді правильні.

III. Скільки підходів існує до вивчення територіальних спільнот?

- а) 3;
- б) 4;
- в) 5;
- г) 6;
- д) 7.

IV. Екологічний підхід передбачає:

- а) вивчення спільноти як певної спільності у природно-географічному просторі (просторове розміщення, вплив природних факторів на характер діяльності та зворотній вплив, взаємозв'язки в середині спільноти та іншими спільнотами);
- б) опис спільноти як місця (розгляд питання якості життя, соціальний мікроклімат) тощо;
- в) вивчення спільноти як певного способу життя, при цьому акцент робиться на описі загальнокультурних характеристик;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "б" і "в";
- е) правильні відповіді "а" і "г";
- є) усі відповіді правильні.

V. Умовами для здійснення самоврядування є:

- а) населення;
- б) жителі;
- в) територія проживання;

- г) колективні потреби (інтереси);
- д) правильні відповіді "а" і "б";
- е) правильні відповіді "в" і "г";
- є) усі відповіді правильні.

VI. До головних ознак територіальних громад належать:

- а) населення - спільність фізичних осіб;
- б) склад та критерії членства в них;
- в) соціальна взаємодія (сусідські відносини, спільні правила і норми поведінки, спільне врядування, громадські послуги, організація, взаємозв'язок у виробничій сфері тощо);
- г) економічна (цивільна та фінансова) правосуб'єктність територіальної громади;
- д) наявність соціально-побутових інтересів;
- е) правильні відповіді "а" - "в";
- є) правильні відповіді "г" - "д";
- ж) усі відповіді правильні.

VII. До спільних інтересів територіальних громад належать:

- а) задоволення соціальних та комунікативно-побутових потреб;
- б) задоволення локально-культурологічних потреб;
- в) територія проживання;
- г) колективні потреби (інтереси);
- д) правильні відповіді "а" і "б";
- е) правильні відповіді "в" і "г";
- є) усі відповіді правильні.

Література [1; 2; 5; 7; 14; 15; 17; 20; 22]

Тема 3. Види територіальних громад в Україні

1. Питання про види територіальних громад у вітчизняній літературі.
2. Види територіальних громад у зарубіжній літературі.
3. Зв'язок понять "територіальна громада" та "територіальна" спільність.
4. Основні види територіальних громад.
5. Територіальна громада як інститут громадянства та громадянського

суспільства.

6. Відмінність територіальних громад від національно-територіальних утворень.

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть основні види територіальних громад.
2. У чому полягає зв'язок понять "територіальна громада" та "територіальна спільність"?
3. Які ви знаєте основні види територіальних громад згідно з українським законодавством?
4. Що таке первинні соціальні колективи?
5. Розкрийте сутність поняття "громада".
6. Що таке територія?
7. Охарактеризуйте роль територіальних громад у вирішенні питань місцевого значення.
8. Що є регіонами згідно з Європейською Хартією про місцеве самоврядування?

Теми рефератів:

1. Види територіальних громад в Україні.
2. Види територіальних громад у зарубіжній літературі.
3. Відмінність територіальних громад від національно-територіальних утворень.
4. Основні та факультативні територіальні громади.
5. Роль територіальних громад у вирішенні питань місцевого значення.

Тестові завдання:

I. Вітчизняними авторами територіальні колективи розглядалися:

- а) в рамках населеного пункту (місто, село, селище);
- б) в межах адміністративно-територіальних одиниць (районів, областей);
- в) у межах великих економічних районів;

- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "б" і "в";
- е) правильні відповіді "а" і "в";
- є) усі відповіді правильні;
- ж) правильних відповідей немає.

II. Первинними територіальними колективами є:

- а) село, селище, місто без районного значення;
- б) район, округа, область;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

III. До регіональних територіальних колективів належать:

- а) село, селище, місто без районного значення;
- б) район, округа, область;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

IV. Наднаціональний характер територіальної громади полягає в тому, що:

- а) територіальна громада як публічно-владний суб'єкт не будується за територіальним принципом;
- б) територіальна громада як публічно-владний суб'єкт не будується за національним принципом;
- в) територіальна громада як публічно-владний суб'єкт не будується за етнічним принципом;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "б" і "в";
- е) правильні відповіді "а" і "в";
- є) усі відповіді правильні.

V. Етнічний характер територіальної громади полягає в тому, що:

- а) територіальна громада як публічно-владний суб'єкт не будується за територіальним принципом;

- б) територіальна громада як публічно-владний суб'єкт не будується за національним принципом;
- в) територіальна громада як публічно-владний суб'єкт не будується за етнічним принципом;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "б" і "в";
- е) правильні відповіді "а" і "в";
- є) усі відповіді правильні.

VI. Соціальною основою самоврядних територій є:

- а) територіальний колектив;
- б) комуна;
- в) громада;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "б" і "в";
- е) правильні відповіді "а" і "в";
- є) усі відповіді правильні.

VII. До основних територіальних громад належать:

- а) місто, район, село, селище;
- б) мікрорайон, квартал, вулиця, будинок;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

VIII. До факультативних територіальних громад належать:

- а) місто, район, село, селище;
- б) мікрорайон, квартал, вулиця, будинок;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

IX. Згідно з Європейською Хартією місцевого самоврядування регіонами є:

- а) місто, район, село, селище;
- б) мікрорайон, квартал, вулиця, будинок;

- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

Література [1; 2; 5; 7; 14; 15; 17; 20; 22]

Змістовий модуль 2. Становлення та розвиток територіальної громади в Україні

Тема 4. Еволюція розвитку територіальної громади в Україні до початку ХХ ст.

1. Сільська громада в Україні в добу Київської Русі.
2. Міська і волосна громади та їхні органи.
3. Територіальна громада в правовій системі Великого князівства Литовського та королівства Польського.
4. Структура територіальних громад та їх керівники.
5. Соціально-політичні умови та козацькі традиції територіальної громади Запорозької Січі.
6. Територіальна громада в Гетьманській державі.
7. Міські та сільські громади Гетьманщини.
8. Територіальна громада на українських землях в умовах наступу Російської імперії на самоврядування України.
9. Територіальні громади Східної Галичини, Північної Буковини та Закарпаття в ХІХ - на початку ХХ ст.

Питання для самоконтролю:

1. Вкажіть правову та територіальну основу сільської громади в період Київської Русі.
2. У чому полягала економічна основа сільської громади в період Київської Русі?
3. Які органи мала міська та волосна громади?
4. Хто керував територіальними громадами України в Литовсько-Польську

добу?

5. Охарактеризуйте структуру сільської територіальної громади в Україні в період Речі Посполитої?
6. Дайте порівняльну характеристику сільської, міської та козацької громад в період Речі Посполитої.
7. Покажіть еволюцію територіальної громади в Українській козацькій державі в другій половині XVII ст.
8. Розкрийте місце територіальної громади в полково-сотенному устрої Гетьманщини.
9. Дайте порівняльну характеристику розвитку територіальних громад в Наддніпрянській та Західній Україні в XIX - на початку XX ст.
10. Проаналізуйте роль земств в організації територіальної громади.

Теми рефератів:

1. Територіальна громада в період Київської Русі.
2. Територіальна громада в період входження українських земель до складу Великого князівства Литовського і Королівства Польського.
3. Територіальна громада в період Козацько-Гетьманської держави.
4. Територіальна громада в Правобережній та Західній Україні в другій половині XVII - на початку XVIII ст.
5. Територіальна громада в період входження українських земель до складу Російської імперії.
6. Територіальна громада в період Австро-Угорського панування на території Західних земель України.

Тестові завдання:

I. Знайдіть неправильну відповідь. До основних типів землеволодіння в добу Київської Русі належали:

- а) вільне селянське землеволодіння;

- б) княже землеволодіння;
- в) боярське землеволодіння;
- г) ухадницьке землеволодіння;
- д) монастирське землеволодіння.

II. До органів територіальної громади в добу Київської Русі належали:

- а) староства;
- б) віче;
- в) з'їзди;
- г) громади;
- д) правильні відповіді "а" і "б";
- е) правильні відповіді "в" і "г";
- є) усі відповіді правильні.

III. Знайдіть неправильну відповідь. Запроваджене в містах України магдебурзьке право передбачало:

- а) власне судочинство;
- б) систему місцевого самоврядування;
- в) власну фіскальну систему;
- г) власні військові формування.

IV. На чолі сільських громад XIV - середини XVII ст. стояли:

- а) сільські старости;
- б) війти;
- в) сільські отамани;
- г) представник князівської чи королівської влади.

V. На чолі сільських громад у Лівобережній Україні з середини XVII - до кінця XVIII ст. стояли:

- а) сільські старости;
- б) війти;
- в) сільські отамани;
- г) представник козацької адміністрації.

VI. Знайдіть неправильну відповідь. До головних функцій сільських громад в Російській імперії у XIX - на початку XX ст. належали:

- а) адміністративна;
- б) фіскальна;
- в) судова;
- г) поліцейська;
- д) поземельна.

Література [3; 4; 7; 11; 12; 16; 18; 19]

Тема 5. Територіальна громада в системі місцевого самоврядування в XX - на початку XXI ст.

1. Революційна ситуація в Україні та організація діяльності органів місцевого самоврядування в період Української Центральної ради.
2. Територіальна громада в Україні в добу Гетьманату П. Скоропадського та Директорії УНР.
3. Західноукраїнська Народна Республіка та її органи місцевого самоврядування.
4. Територіальна громада на західноукраїнських землях у складі Другої Речі Посполитої, Чехословацької республіки і Румунської монархії.
5. Територіальна громада в Українській РСР (20-80 ті рр. XX ст.).
6. Відновлення і розвиток місцевого самоврядування в умовах незалежності України.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте порівняльну характеристику розвитку системи місцевого самоврядування в Наддніпрянській Україні в дореволюційні часи та в добу Української Центральної Ради.
2. Розкрийте структуру територіальної громади в Україні в добу Гетьманату Павла Скоропадського.
3. Чим відрізнялася структура територіальної громади в Україні в добу Гетьманату та Директорії УНР?

4. Висвітліть характерні особливості процесу формування територіальної громади в Західноукраїнській Народній Республіці.
5. Які органи місцевого самоврядування діяли в Західноукраїнській Народній Республіці?
6. Порівняйте структуру органів місцевого самоврядування в Радянській Україні та на Західноукраїнських землях.
7. Висвітліть основні напрямки діяльності територіальних громад в Закарпатській Україні.
8. Чи діяли органи місцевого самоврядування в Україні під час Другої Світової війни?
9. Яким чином впливали територіальні громади на вирішення проблем місцевого значення в період "перебудови"?
10. Висвітліть еволюцію розвитку територіальних громад та системи місцевого самоврядування в умовах незалежності України.

Теми рефератів:

1. Територіальна громада в період відновлення та розвитку української державності.
2. Становлення та розвиток територіальної громади в Україні в добу Центральної Ради.
3. Територіальна громада в Україні в період Української держави Павла Скоропадського.
4. Територіальна громада в Україні в добу Директорії УНР.
5. Розвиток територіальної громади в Західній Україні в міжвоєнний період (20-30-ті рр. XX ст.).
6. Територіальна громада в Україні в Радянську добу.

Тестові завдання:

I. Згідно з проектом М. Грушевського Україна мала поділитися на:

- а) 12 земель;
- б) 15 земель;
- в) 20 земель;
- г) 25 земель;
- д) 30 земель;
- е) 32 землі;
- є) 40 земель.

II. У період Гетьманату Павла Скоропадського органами місцевого самоврядування в Україні були:

- а) земські та міські управи;
- б) міські думи;
- в) місцеві конгреси;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "б" і "в";
- е) правильні відповіді "а" і "в";
- є) усі відповіді правильні.

III. У період Директорії УНР засади місцевого самоврядування в Україні відображав:

- а) Закон "Про місцеві конгреси і ради трудового народу";
- б) Закон "Про основні засади місцевого самоврядування";
- в) Закон "Про вибори до губернських та місцевих рад";
- г) Закон "Про вибори до органів місцевого самоврядування";
- д) правильних відповідей немає.

IV. Органами місцевого самоврядування в добу Директорії УНР були:

- а) повітові конгреси трудового народу;
- б) губернські та повітові думи народних депутатів;
- в) губернські конгреси трудового народу;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "б" і "в";

е) правильні відповіді "а" і "в";

є) усі відповіді правильні.

V. До органів місцевого самоврядування в добу Директорії мав обиратися 1 представник від:

а) 500 чол.;

б) 1 тис. чол.;

в) 2 тис. чол.;

г) правильні відповіді "а" і "б";

д) правильні відповіді "б" і "в";

е) правильні відповіді "а" і "в";

є) усі відповіді правильні.

VI. У період перебування Закарпаття в складі Чехословаччини (1919-1939 рр.) головою сільської громади був:

а) сільський староста;

б) сільський голова;

в) нотар;

г) сільський вїйт;

д) газда.

Література [3; 4; 6; 7; 11; 12; 24; 25]

Тема 6. Основні теорії походження місцевого самоврядування та становлення наукових знань про територіальну громаду

1. Особливості формування науки про місцеве самоврядування.
2. Формування уявлень про місцеве самоврядування в епоху античності.
3. Розвиток думки про місцеве самоврядування в добу Середньовіччя.
4. Особливості розвитку наукових досліджень про територіальну громаду в системі місцевого самоврядування в Новий час.
5. Становлення теорій про місцеве самоврядування та територіальну громаду як їхній суб'єкт.

6. Соціально-класова теорія місцевого самоврядування.

Питання для самоконтролю:

1. Коли виникли перші уявлення про місцеве самоврядування та територіальну громаду?
2. З чим пов'язане буття місцевого самоврядування?
3. Що є ідейним джерелом місцевого самоврядування?
4. Коли відбулася трансформація місцевої влади в Європі?
5. У чому полягала сутність виборчих реформ?
6. Яким чином відбулося становлення науки про місцеве самоврядування та територіальну громаду в XIX ст. в Німеччині?
7. Яким чином відбулося становлення науки про місцеве самоврядування та територіальну громаду в XIX ст. у Великобританії?
8. Назвіть основних представників доби Французького Просвітництва.
9. Які ви знаєте основні наукові теорії про місцеве самоврядування?
10. Хто був представником державницької теорії про місцеве самоврядування?

Теми рефератів:

1. Політико-правові вчення про територіальну громаду як суб'єкт місцевого самоврядування.
2. Основні теорії походження місцевого самоврядування та становлення наукових знань про територіальну громаду.
3. Формування науки про місцеве самоврядування та територіальну громаду в Франції в XVIII - XIX ст.
4. Особливості формування науки про місцеве самоврядування та територіальну громаду в США.
5. Господарська теорія місцевого самоврядування.
6. Державницька теорія місцевого самоврядування.

Тестові завдання:

I. Виборчі реформи були проведені в Європі протягом:

а) XVIII - XIX ст.;

б) XVIII ст.;

в) XIX ст.;

г) XX ст.

II. Який з відомих мислителів сформулював федеральну теорію народного суверенітету?

а) Й. Альтузіус;

б) Р. д'Аренсон;

в) Р. Оуен;

г) А. Сен-Сімон;

д) Ж.-Ж. Руссо.

III. Проблемами місцевого самоврядування у Франції займалися:

а) французькі фізіократи;

б) французькі просвітники;

в) французькі енциклопедисти;

г) правильні відповіді "а" і "б";

д) правильні відповіді "б" і "в";

е) правильні відповіді "а" і "в";

є) усі відповіді правильні.

IV. Основними науковими теоріями місцевого самоврядування в XIX ст. були:

а) теорія природних прав вільної громади;

б) господарська теорія місцевого самоврядування;

в) державницька теорія місцевого самоврядування;

г) соціально-класова теорія місцевого самоврядування;

д) громадівська теорія місцевого самоврядування;

є) правильні відповіді "а" - "в";

ж) правильні відповіді "г" - "д";

з) усі відповіді правильні.

V. Теорію природних прав вільної громади представляли:

- а) Е. Мейер;
- б) Б. Чичерін;
- в) О. Ресслер;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "б" і "в";
- е) правильні відповіді "а" і "в";
- є) усі відповіді правильні.

VI. Яку наукову теорію місцевого самоврядування представляв Михайло Драгоманов?

- а) теорію природних прав вільної громади;
- б) господарську теорію місцевого самоврядування;
- в) державницьку теорію місцевого самоврядування;
- д) соціально-класову теорію місцевого самоврядування;
- е) громадівську теорію місцевого самоврядування;
- є) федеральну теорію народного суверенітету.

VII. Знайдіть неправильну відповідь. Державницьку теорію місцевого самоврядування представляли:

- а) Л. Штейн;
- б) Р. Гнейст;
- в) М. Драгоманов;
- д) О. Градовський;
- е) М. Лазаревський.

Література [1; 2; 7; 9; 14; 15; 23; 27; 28]

Тема 7. Сучасні концепції самоврядування територіальної громади

1. Концепції самоврядування територіальних громад на теренах України під час Другої Світової війни.
2. Вплив Другої Світової війни на формування наукових концепцій територіальних громад в країнах Західної Європи та Північної Америки.

3. Розвиток концепції самоврядування територіальних громад після II Світової війни.
4. Основні концепції самоврядування територіальних громад в країнах Західної Європи в другій половині XX ст.
5. Концепції територіальних громад в США в другій половині XX ст.
6. Теорія дуалізму муніципального управління.

Питання для самоконтролю:

1. Яка теорія територіальної громади була пануючою на Заході після Другої Світової війни?
2. Назвіть основні концепції самоврядування територіальних громад у другій половині XX - на початку XXI ст.
3. У чому полягала сутність теорії дуалізму муніципального управління?
4. Проаналізуйте вплив західних теорій на Україну.
5. Яким чином Конституція України визначає територіальну громаду як первинний суб'єкт місцевого самоврядування?
6. У чому полягає сутність теорії соціального обслуговування?
7. Покажіть вплив Європейської Хартії місцевого самоврядування на побудову територіальних громад в Україні та Європі.
8. Які ви знаєте основні теорії місцевого самоврядування, що поширені в Україні?
9. У чому полягає державницький підхід?
10. Охарактеризуйте муніципальний підхід у місцевому самоврядування.

Теми рефератів:

1. Сучасні концепції самоврядування територіальної громади.
2. Основні концепції територіальних громад в країнах Західної Європи в другій половині XX ст.
3. Концепції самоврядування територіальних громад в Німеччині.
4. Концепції самоврядування територіальних громад в Франції.

5. Концепції самоврядування територіальних громад в Італії.
6. Теорія дуалізму муніципального управління.

Тестові завдання:

I. Яка теорія територіальної громади була пануючою на Заході після Другої Світової війни?

- а) теорія соціального обслуговування;
- б) теорія дуалізму муніципального управління;
- в) конституційна теорія територіальних громад;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "б" і "в";
- е) правильні відповіді "а" і "в";
- є) усі відповіді правильні.

II. Теорія соціального обслуговування набула найбільшого поширення в:

- а) Сполучених Штатах Америки;
- б) Франції;
- в) Німеччині;
- г) Італії;
- д) Великобританії;
- е) Канаді;
- є) Іспанії.

III. Сутність теорії дуалізму муніципального управління полягає в тому, що:

- а) муніципальні органи, здійснюючи відповідні управлінські функції, виходять за межі місцевих інтересів, і відповідно повинні діяти як інструмент державної адміністрації;
- б) органи місцевого самоврядування є незалежними від держави;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

IV. Яка стаття Конституції України визначає територіальну громаду як первинний суб'єкт місцевого самоврядування?

- а) стаття 95;

- б) стаття 110;
- в) стаття 135;
- г) стаття 140;
- д) стаття 160.

V. Які підходи місцевого самоврядування є поширеними в Україні?

- а) державницький підхід;
- б) муніципальний підхід;
- в) соціальний підхід;
- г) аналітичний підхід;
- д) правильні відповіді "а" і "б";
- е) правильні відповіді "в" і "г";
- є) усі відповіді правильні;
- ж) правильних відповідей немає.

Література [1; 2; 7; 10; 14; 15; 23; 28]

Тема 8. Розвиток територіальної громади - перспективний напрям сучасної наукової думки

1. Особливості підготовки наукових та практичних працівників у контексті становлення місцевого самоврядування в Україні.
2. Зарубіжний досвід підготовки працівників для органів місцевого самоврядування.
3. Система підготовки університетських працівників для органів місцевого самоврядування.
4. Система університетської підготовки розвитку територіальних громад у США та країнах Західної Європи.
5. Навчальні та освітні програми розвитку місцевих спільнот.
6. Програми підготовки магістрів для органів місцевого самоврядування.

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягають головні особливості підготовки працівників для органів місцевого самоврядування?
2. Які вищі навчальні заклади України готують фахівців для територіальних громад?
3. Висвітліть зміст програми підготовки магістрів для органів місцевого самоврядування.
4. Які існують напрямки, спеціалізації у підготовці спеціалістів з розвитку місцевих спільнот в Україні?
5. Вкажіть основні напрямки, спеціалізації у підготовці спеціалістів з розвитку місцевих спільнот за кордоном.
6. Яким чином здійснюється планування розвитку місцевих спільнот?
7. Вкажіть функціональні завдання спеціаліста з розвитку територіальних громад.
8. Назвіть основні фактори професійної діяльності спеціалістів з розвитку територіальних громад.
9. Що робить спеціаліст з розвитку як консультант?
10. Які функції виконує спеціаліст з розвитку в якості ініціатора?

Теми рефератів:

1. Розвиток територіальної громади - перспективний напрям сучасної наукової думки.
2. Особливості підготовки наукових та практичних працівників у контексті становлення місцевого самоврядування в Україні.
3. Підготовка спеціалістів для органів місцевого самоврядування в країнах Західної Європи.
4. Підготовка спеціалістів для органів місцевого самоврядування в США.
5. Зарубіжний та вітчизняний досвід підготовки спеціалістів для органів місцевого самоврядування: порівняльна характеристика.

Тестові завдання:

I. Перші навчальні та освітні програми з підготовки спеціалістів для територіальних громад з'явилися в США в:

- а) 1910 р.;
- б) 1912-1913 рр.;
- в) 1914-1915 рр.;
- г) 1916 р.;
- д) 1917 р.;
- е) 1918 р.

II. Програми підготовки спеціалістів для органів місцевого самоврядування та територіальних громад повинні включати:

- а) лише спеціальні навчальні дисципліни;
- б) базові навчальні предмети (антропологію, соціологію, психологію, економіку, географію, соціальну діяльність, дорослу освіту);
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

III. Напрямки спеціалізації в підготовці спеціалістів з розвитку місцевих спільнот в Україні та за кордоном включають:

- а) планування розвитку місцевих спільнот;
- б) економічний розвиток місцевих спільнот;
- в) проблеми міст та розвиток села;
- г) місцеве управління;
- д) правильні відповіді "а" і "б";
- е) правильні відповіді "а" і "в";
- є) правильні відповіді "б" і "в";
- ж) усі відповіді правильні;
- з) правильних відповідей немає.

IV. Функціональні обов'язки спеціаліста з розвитку територіальних громад

включають:

- а) роботу з людьми;
- б) аналітичну діяльність технічними методами, які застосовуються;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

V. Функціональні обов'язки спеціаліста з розвитку територіальних громад**включають:**

- а) ідентифікацію проблем місцевої спільноти;
- б) забезпечення технічної та аналітичної підтримки процесу розробки і реалізації проектів;
- в) визначення комбінації ресурсів, яка відповідатиме потребам розвитку в конкретній ситуації;
- г) розвиток соціальних мереж та зв'язків між людьми та організаціями, стимулювання взаємодії між різними групами людей для досягнення мети;
- д) правильні відповіді "а" і "б";
- е) правильні відповіді "в" і "г";
- є) усі відповіді правильні;
- ж) правильних відповідей немає.

VI. Завдання, які вирішує спеціаліст з розвитку територіальних громад, полягають у наступному:

- а) утворення організаційного розвитку;
- б) інвентаризація ресурсів територіальної громади;
- в) вибір стратегії розвитку;
- г) застосування регіонального маркетингу, який принципово відрізняється від маркетингу продукції;
- д) збір, аналіз і оновлення даних;
- е) правильні відповіді "а" і "б";
- є) правильні відповіді "в" і "г";
- ж) правильні відповіді "г" і "д";

з) усі відповіді правильні.

Література [1; 2; 7; 10; 14; 15; 23; 27; 28]

Змістовий модуль 4. Статус територіальної громади як суб'єкта місцевого самоврядування

Тема 9. Форми діяльності територіальних громад

1. Специфіка форм діяльності територіальних громад.
2. Залежність форм діяльності територіальних громад від місцевого самоврядування та волевиявлення громадян.
3. Форми безпосереднього волевиявлення громадян.
4. Місцеві референдуми як форми безпосередньої демократії в органах місцевого самоврядування.
5. Принципи проведення місцевих референдумів.
6. Особливості проведення місцевих та регіональних виборів в Україні.
7. Особливості проведення місцевих виборів в США, Франції, Швейцарії, Італії, Німеччині, Польщі.

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть основні форми безпосереднього волевиявлення громадян.
2. Яка стаття Конституції України регулює проведення референдумів територіальними громадами?
3. Назвіть основні принципи проведення місцевих референдумів.
4. Вкажіть головні стадії проведення місцевих референдумів.
5. Яким чином поділяються референдуми за суб'єктами?
6. Дайте класифікацію референдумів за часом проведення.
7. Висвітліть характерні особливості проведення місцевих та регіональних референдумів.
8. Дайте поділ референдумів за часом проведення.
9. Яким чином проводяться громадянські слухання?

10. Розкрийте особливості проведення місцевих референдумів у зарубіжних країнах.

Теми рефератів:

1. Статус територіальної громади як суб'єкта місцевого самоврядування.
2. Форми діяльності територіальних громад.
3. Місцеві референдуми як форми безпосередньої демократії в органах місцевого самоврядування.
4. Місцеві референдуми як форми діяльності територіальних громад.
5. Механізми відкликання депутатів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Тестові завдання:

I. Знайдіть неправильну відповідь. Основними формами безпосереднього виявлення громадян є:

- а) місцеві вибори та референдуми;
- б) загальні збори громадян за місцем їхнього проживання;
- в) місцеві ініціативи та громадянські слухання;
- г) фінансування місцевих виборів;
- д) відкликання депутатів і посадових осіб органів місцевого самоврядування.

II. Місцеві референдуми - це:

- а) форма безпосередньої прямої локальної (місцевої) демократії, здійснення місцевої публічної влади безпосередньо територіальними громадами в межах відповідних адміністративно-територіальних одиниць;
- б) вища форма безпосереднього виявлення територіальної громади щодо вирішення питань місцевого значення;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

III. Яка стаття Конституції України регулює проведення референдумів територіальними громадами?

- а) 108 стаття;

- б) 120 стаття;
- в) 130 стаття;
- г) 143 стаття;
- д) 150 стаття;
- е) 160 стаття.

IV. Знайдіть неправильну відповідь. До головних принципів проведення місцевих референдумів належать:

- а) принцип загальності;
- б) принцип рівності;
- в) прямий характер участі громадян;
- г) таємність виборів;
- д) контроль за волевиявленням громадян.

V. До головних стадій проведення місцевих референдумів належать:

- а) призначення місцевого референдуму;
- б) утворення територіальної одиниці з проведення референдуму;
- в) утворення органів (комісій) з проведення референдуму;
- г) складання списків громадян;
- д) агітація;
- е) голосування;
- є) визначення результатів місцевого референдуму.

VI. За суб'єктами місцеві вибори поділяються на:

- а) вибори депутатів сільських, селищних, міських, районних у містах, районних та обласних рад;
- б) вибори сільських, селищних, міських голів;
- в) чергові, позачергові, повторні;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "б" і "в";
- е) правильні відповіді "а" і "в";
- є) усі відповіді правильні;

ж) правильних відповідей немає.

VII. За часом проведення місцеві вибори бувають:

- а) вибори депутатів сільських, селищних, міських, районних у містах, районних та обласних рад;
- б) вибори сільських, селищних, міських голів;
- в) чергові, позачергові, повторні;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "б" і "в";
- е) правильні відповіді "а" і "в";
- є) усі відповіді правильні;
- ж) правильних відповідей немає.

VIII. Регіональні вибори великого масштабу передбачають кількість виборців не менш ніж:

- а) 200 тис.;
- б) 500 тис.;
- в) 1 млн.;
- г) 1,5 млн.;
- д) 2 млн.

IX. За характером кінцевого результату місцеві вибори поділяються на:

- а) імперативні;
- б) консультативні;
- в) громадські;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "б" і "в";
- е) правильні відповіді "а" і "в";
- є) усі відповіді правильні;
- ж) правильних відповідей немає.

Література [1; 2; 6-8; 14; 15; 23; 26; 29]

Тема 10. Функції територіальних громад

1. Роль Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" у виробленні функцій територіальних громад.
2. Теорія функцій територіальних громад.
3. Функціональний аналіз діяльності територіальних громад.
4. Функції територіальних громад.
5. Функції представницьких органів місцевого самоврядування.

Питання для самоконтролю:

1. Коли був прийнятий Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні"?
2. Назвіть основні функції представницьких органів місцевого самоврядування.
3. У чому полягає функціональний аналіз діяльності територіальних громад?
4. Що розуміють під функціями місцевого самоврядування?
5. Дайте класифікацію функцій територіальної громади.
6. У чому полягає політична функція територіальних громад?
7. Який комплекс економічних питань місцевого значення вирішує територіальна громад?
8. Проаналізуйте роль територіальних громад у розвитку муніципальних підприємств, банківської справи.
9. Яким чином формуються бюджетні та позабюджетні кошти територіальних громад?
10. У чому полягає інформаційна функція територіальних громад?

Теми рефератів:

1. Функції територіальних громад.
2. Регіональні особливості виконання функцій територіальними громадами.
3. Значення Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" у виробленні функцій територіальних громад.
4. Функції органів місцевого самоврядування згідно з українським законодавством.

5. Зарубіжний досвід виконання територіальними громадами власних функцій.

Тестові завдання:

I. Під функціями представницьких органів місцевого самоврядування розуміють:

- а) основні, найбільш загальні і постійні напрями та види муніципальної діяльності, що виражають волю та інтереси відповідних територіальних громад та забезпечують здійснення ними відповідних взаємовідносин з підприємствами, установами, організаціями, розташованими на території муніципального утворення, з державними органами, громадськими об'єднаннями та громадянами в межах повноважень, наданих чинним законодавством;
- б) основні напрями муніципальної діяльності статутарно оформлених структур і органів, діяльність самого населення місцевої територіальної одиниці з управління місцевими справами, основні сторони його соціально-політичного призначення;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

II. Функціями місцевого самоврядування називають:

- а) основні, найбільш загальні і постійні напрями та види муніципальної діяльності, що виражають волю та інтереси відповідних територіальних громад та забезпечують здійснення ними відповідних взаємовідносин з підприємствами, установами, організаціями, розташованими на території муніципального утворення, з державними органами, громадськими об'єднаннями та громадянами в межах повноважень, наданих чинним законодавством;
- б) основні напрями муніципальної діяльності статутарно оформлених структур і органів, діяльність самого населення місцевої територіальної одиниці з управління місцевими справами, основні сторони його соціально-політичного призначення;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

III. Знайдіть неправильну відповідь. До головних функцій територіальних громад в контексті впливу на місцеве самоврядування належать:

- а) основні напрями і види діяльності щодо здійснення права громадян на участь в

місцевому самоврядуванні;

б) охоплення основних сторін їхньої соціальної спрямованості та призначення щодо реалізації завдань, які входять до кола питань місцевого значення;

в) відображення недержавної природи муніципальної демократії;

г) організація збирання місцевих і державних податків та зборів;

д) надання відповіді на питання, чим повинні займатися органи місцевого самоврядування;

е) надання характеристики матеріального змісту їхньої діяльності.

IV. До основних функцій територіальних громад належать:

а) господарська та управлінська;

б) контролююча;

в) соціальна та культурологічна;

г) політична;

д) судова;

е) організація акцій непокори владним структурам;

є) проведення місцевих і загальнодержавних референдумів;

ж) правильні відповіді "а" і "б";

з) правильні відповіді "в" - "д";

и) правильні відповіді "е" і "є";

і) усі відповіді правильні.

V. Політична функція територіальних громад має прояв:

а) у забезпеченні реалізації громадянами - членами територіальних громад конституційного права брати участь в управлінні державними і громадськими справами;

б) у прагненні представити різноманітні інтереси населення за місцем проживання;

в) політична функція територіальних громад розкривається у ході проведення місцевих референдумів;

г) правильні відповіді "а" і "б";

д) правильні відповіді "б" і "в";

- е) правильні відповіді "а" і "в";
- є) усі відповіді правильні;
- ж) правильних відповідей немає.

VI. Знайдіть неправильну відповідь. Соціальна функція територіальної громади полягає в:

- а) соціальному забезпеченні та соціальному захисті населення;
- б) охороні здоров'я;
- в) організації фізичної культури та спорту;
- г) підтримці національної та регіональної безпеки;
- д) побутовому обслуговуванні населення;
- е) духовній сфері.

VII. Знайдіть неправильну відповідь. До основних функцій територіальних громад належать:

- а) зовнішньополітична;
- б) зовнішньоекономічна;
- в) оборонна;
- г) зовнішньосоціальна.

Література [1; 2; 6-8; 14; 15; 23; 26; 29]

Тема 11. Статут територіальної громади як основний нормативний акт її діяльності

1. Роль Конституції України та Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" у формуванні статутів територіальних громад.
2. Особливості видання нормативно-правових актів з питань розвитку територіальних громад.
3. Питання про нормативно-правові акти органів місцевого самоврядування у вітчизняній літературі.
4. Зарубіжний досвід прийняття нормативно-правових актів з питань організації територіальних громад у системі місцевого самоврядування.

5. Приклади статутів територіальних громад.
6. Статут як своєрідний збір норм і гарантій самоврядування.
7. Гарантії місцевого самоврядування відповідних територіальних громад згідно зі статутом.

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть головні нормативно-правові акти з питань розвитку територіальних громад.
2. Які документи включають нормативно-правові з питань місцевого самоврядування?
3. Якою статтею Конституції України передбачено видання нормативно-правових актів органами місцевого самоврядування?
4. Коли були прийняті перші Хартії Середньовічних Європейських міст?
5. Назвіть основні статuti територіальних громад, які були прийняті в Європейських країнах.
6. Які ви знаєте статuti територіальних громад, що були прийняті в США?
7. Коли було прийнято статут територіальної громади м. Києва?
8. У чому полягають головні особливості статутів територіальних громад міст України?
9. Які документи подаються для реєстрації статуту територіальних громад?
10. Опишіть процедуру скасування реєстрації статуту територіальних громад.
11. Хто скасовує статут територіальних громад в Україні?

Теми рефератів:

1. Статут територіальної громади як основний нормативний акт її діяльності.
2. Роль Конституції України та Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" у формуванні статутів територіальних громад.
3. Нормативно-правові акти з питань розвитку територіальних громад у

системі місцевого самоврядування в Україні та за кордоном: порівняльна характеристика.

4. Регіональні особливості розвитку нормативно-правової бази з діяльності територіальних громад.
5. Статут територіальної громади м. Києва.

Тестові завдання:

I. Знайдіть неправильну відповідь. До головних нормативно-правових актів в системі місцевого самоврядування належать:

- а) статuti територіальних громад;
- б) рішення, прийняті на місцевих референдумах;
- в) Постанови Кабінету Міністрів України;
- г) рішення рад, розпорядження сільських, селищних та міських голів;
- д) рішення виконкомів місцевих рад;
- е) договори про розміщення предметів виконання місцевих рад та органів місцевої виконавчої влади.

II. Якою статтею Конституції України передбачено видання нормативно-правових актів органами місцевого самоврядування?

- а) статтею 140;
- б) статтею 142;
- в) статтею 144;
- г) статтею 146;
- д) статтею 148;
- е) статтею 150;
- є) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "а" і "в";
- е) правильні відповіді "г" і "д";
- є) усі відповіді правильні;
- ж) правильних відповідей немає.

III. Перші Хартії Середньовічних міст Європи були прийняті в XI - XII ст.:

- а) в Німеччині;
- б) в Італії;
- в) у Франції;
- г) в Англії;
- д) правильні відповіді "а" і "б";
- е) правильні відповіді "в" і "г";
- є) усі відповіді правильні.

IV. Серед українських міст у XIV ст. магдебурзьке право отримали:

- а) Сянок;
- б) Львів;
- в) Кам'янець-Подільський;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "б" і "в";
- е) правильні відповіді "а" і "в";
- є) усі відповіді правильні.

V. На території Лівобережної України першим містом, яке отримало магдебурзьке право в 1585 р. було місто:

- а) Переяслав;
- б) Стародуб;
- в) Ніжин;
- г) Чернігів;
- д) Лубни;
- е) Новгород-Сіверський;
- є) Миргород;
- ж) Полтава;
- з) Гадяч.

VI. До основних форм статутів територіальної громади в США належать:

- а) статути загального типу;

- б) класифіковані статути;
- в) необов'язкові статути;
- г) статути "місцевих правил";
- д) правильні відповіді "а" і "б";
- е) правильні відповіді "в" і "г";
- є) усі відповіді правильні;
- ж) правильних відповідей немає.

VII. До головних особливостей статутів територіальних громад можна віднести:

- а) наявність особливого суб'єкта, який встановлює або від імені якого він приймається;
- б) установчий характер;
- в) повний і всеохоплюючий характер правового регулювання;
- г) вища юридична сила щодо інших локальних актів;
- д) основа щодо подальшої локальної нормотворчості;
- е) особливий порядок прийняття статуту;
- є) він є одним із правових засобів, який забезпечує самостійність місцевого самоврядування;
- ж) правильні відповіді "а" і "б";
- з) правильні відповіді "в" і "г";
- и) правильні відповіді "д" - "є";
- і) усі відповіді правильні.

Література [1; 2; 5; 7; 9; 14; 15; 21; 23; 29]

Тема 12. Основні тенденції становлення територіальних громад та перспективи розвитку місцевого самоврядування в Україні

1. Формування системи місцевого самоврядування як одного з найважливіших завдань становлення державності в Україні.
2. Місцеве самоврядування як багатовекторне явище.
3. Основні проблеми в організації роботи територіальних громад.
4. Шляхи вирішення цих проблем.

5. Напрямки вдосконалення роботи територіальних громад у контексті розвитку місцевого самоврядування.
6. Реформування нормативно-правової бази як одна з головних проблем територіальних громад.

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягає сутність місцевого самоврядування як багатовекторного явища?
2. Розкрийте основні форми участі громадян у здійсненні місцевого самоврядування.
3. Що таке петиції?
4. Проаналізуйте роль людського фактору в муніципальному житті міст України.
5. Вкажіть основні напрямки вдосконалення роботи територіальних громад у контексті розвитку місцевого самоврядування.
6. Яким чином здійснюється в Україні формування муніципальної економіки?
7. Виділіть головні складові муніципальної економіки.
8. Що таке комунальна (муніципальна власність)?
9. Які нормативно-правові акти гарантують права та свободи територіальних громад?
10. Проаналізуйте Європейський досвід організації діяльності територіальних громад.
11. Дайте порівняльну характеристику досвіду організації діяльності територіальних громад в США та Канаді.
12. Висвітліть Австралійський досвід організації діяльності територіальних громад.

Теми рефератів:

1. Основні тенденції становлення територіальних громад та перспективи розвитку місцевого самоврядування в Україні.

2. Роль людського фактору в муніципальному житті міст України.
3. Формування в Україні муніципальної економіки.
4. Гарантованість прав і свобод територіальних громад.
5. Зарубіжний досвід організації діяльності територіальних громад.

Тестові завдання:

I. Місцеве самоврядування як багатовекторне явище охоплює:

- а) організаційно-політичне;
- б) економічне;
- в) соціально-культурне поле;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "б" і "в";
- е) правильні відповіді "а" і "в";
- є) усі відповіді правильні.

II. Знайдіть неправильну відповідь. До основних форм участі громадян у здійсненні місцевого самоврядування належать:

- а) індивідуальне та колективне звернення до органів та посадових осіб;
- б) громадські роботи з благоустрою території населених пунктів;
- в) надання послуг соціально-незахищеним категоріям;
- г) самооподаткування;
- д) участь у роботі муніципальних органів;
- е) участь у справах оборони.

III. Петиціями є:

- а) індивідуальне та колективне звернення до органів та посадових осіб;
- б) громадські роботи з благоустрою території населених пунктів;
- в) надання послуг соціально-незахищеним категоріям;
- г) самооподаткування;
- д) участь у роботі муніципальних органів;
- е) участь у справах оборони.

IV. Знайдіть неправильну відповідь. До організаційних змін, які потребують

вдосконалення технологічної форми діяльності технологічної форми діяльності в місцевому самоврядуванні територіальних громад, можна віднести:

- а) суб'єктні та інвестиційні зміни;
- б) необхідність оформлення правового статусу комунальної (муніципальної) власності як однієї з економічних основ місцевого самоврядування;
- в) проблема створення муніципальної фінансової інфраструктури;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "б" і "в";
- е) правильні відповіді "а" і "в";
- є) усі відповіді правильні.

V. До основних проблем вдосконалення нормативно-правової бази місцевого самоврядування належать:

- а) суб'єктні та інвестиційні зміни;
- б) необхідність оформлення правового статусу комунальної (муніципальної) власності як однієї з економічних основ місцевого самоврядування;
- в) проблема створення муніципальної фінансової інфраструктури;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "б" і "в";
- е) правильні відповіді "а" і "в";
- є) усі відповіді правильні.

VI. Фінансова інфраструктура територіальних громад охоплює:

- а) дотації, субсидії, субвенції;
- б) фондовий ринок;
- в) муніципальні позики, інвестиційні компанії;
- г) центри ділового міжрегіонального і міжміського співробітництва;
- д) допоміжні муніципальні структури (аудиторські фірми, аукціонні центри, лізингові компанії, ріелторські контори);
- е) рекламно-інформаційні та поліграфічні центри.

Література [1; 2; 7; 9; 14; 15; 23; 26; 29; 30]

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Батанов О. В.* Територіальна громада - основа місцевого самоврядування в Україні [Текст]: монографія / О. В. Батанов. - К.: Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України, 2001. - 260 с.
2. *Біленчук П. Д.* Місцеве самоврядування в Україні (муніципальне право) [Текст]: Навч. посіб. / П. Д. Біленчук, В. В. Кравченко, М. В. Підмогильний. - К.: Атіка, 2000. - 304 с.
3. *Гураль П. Ф.* Територіальна громада в Україні. Історико-правове дослідження [Текст]: монографія / П. Ф. Гураль. - Л.: Львів ДУВС "Край", 2008. - 468 с.
4. *Дорошенко Д. І.* Нарис історії України [Текст] / Д. І. Дорошенко. - Л.: Світ, 1991. - 576 с.
5. Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні" [Текст] // Відомості Верховної Ради. - 1997. - ст.170.
6. *Кравченко В. В.* Муніципальне право України [Текст]: Навч. посіб. / В. В. Кравченко, М. В. Пітцик. - К.: Атіка, 2003. - 672 с.
7. *Куйбіда В. С.* Конституційно-правові проблеми міського самоврядування в Україні [Текст] / В. С. Куйбіда. - Л.: Літопис, 2001. - 375 с.
8. *Куйбіда В. С.* Організаційно-функціональні принципи і методи діяльності органів місцевого самоврядування [Текст] / В. С. Куйбіда. - К.: МАУП, 2003. - 568 с.
9. *Куйбіда В. С.* Принципи і методи діяльності органів місцевого самоврядування в Україні [Текст] / В. С. Куйбіда. - К.: МАУП, 2004. - 431 с.
10. *Історія держави і права України* [Текст]. У 2-ох частинах. [За за. ред. акад. Академії правових наук України А. Й. Рогожина]. - К.: Ін Юре, 1996. - Ч.1. - 368 с.; Ч.2. - 370 с.
11. *Історія України* [Текст]: Нове бачення. - К., 1996. - Т.2. - 496 с.
12. *Любченко П. М.* Муніципальне право України [Текст]: навч. посіб. / П. М. Любченко; НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування Нац. акад. прав. наук

- України. - Х.: ФІНН, 2012. - 495 с.
13. *Місцеве самоврядування* [Текст]: Збірник нормативно-правових актів. – Х: Гриф, 2002. – 688 с.
14. *Муниципальное право* [Текст]: Учеб. для вузов. [Под ред. А. М. Никитина]. - М., 2000. - 377 с.
15. *Муниципальне право зарубіжних країн* [Текст]: навч. посібник / Академія муніципального управління (м.Київ) . - К. : Знання України, 2005 . - (Серія "Інноваційні освітні технології у муніципальному праві"). - Ч. 1./ О. В. Батанов, В. М. Кампо. - [Б. м.] : [б.в.], 2005. - 148 с.; Ч. 2. / М. О. Баймуратов [и др.]. - [Б. м.] : [б.в.], 2006. - 120 с.; Ч. 3./ авт.-упоряд. В. Ю. Барвіцький, О. В. Батанов ; заг. ред. П. Ф. Мартиненко. - [Б. м.] : [б.в.], 2006. - 284 с.
16. *Територіальна громада: управління розвитком* [Текст]: монографія / [Куц. Ю. О. та ін.; за заг. ред. Ю. О. Куца]; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харк. регіон. ін-т держ. упр. - Х. : Константа, 2013. - 540 с.

Додаткова

17. *Баймуратов М.* Конституционно-проектная регламентация местного самоуправления территориальных коллективов [Текст] / М. Баймуратов // Юридический вестник. - 1996. - №1. - С.95-100.
18. *Берлінський М.* Історія міста Києва [Текст] / М. Берлінський. - К., 1991. - 314 с.
19. *Голобуцький В.* Запорозьке козацтво [Текст] / В. Голобуцький. - К.: Вища школа, 1994. - 539 с.
20. *Горбачов О.* Теоретические основы самоуправления [Текст] / О. Горбачов // Територіальна громада як основа місцевого самоврядування. Матеріали Міжнародного науково-практичного семінару. м. Донецьк 15-18 жовтня 1998 р. - Донецьк, 1999. - С.82-85.
21. *Гудков О.* Роль органов местного самоуправления как выразителей воли территориальных громад в обеспечении прав граждан [Текст] / О. Гудков //

- Територіальна громада як основа місцевого самоврядування. Матеріали Міжнародного науково-практичного семінару. м. Донецьк 15-18 жовтня 1998 р. - Донецьк, 1999. - С.86-92.
22. *Державне управління, державна служба і місцеве самоврядування* [Текст]: Монографія. [За ред. О. Ю. Оболенського]. - Хмельницький, 1999. - 412 с.
23. *История политических и правовых учений* [Текст]. Учебник. [Под общ. ред.] В. С. Нерсеянца. - М., 1998. - 568 с.
24. *Копиленко М.* Місцеве самоврядування: місцева влада і місцева державна адміністрація Української гетьманської держави [Текст] / М. Копиленко, О. Копиленко // Місцеве та регіональне самоврядування в Україні, 1992. - Вип.3. - С.25-35.
25. *Лацимба М.* Як територіальна громада може впливати на вирішення питань місцевого значення [Текст] / М. Лацимба, В. Бондаренко. - К., 2007. - 108 с.
26. *Місцеве самоврядування в столиці України* [Текст] - [За ред. О. М. Невелєва]. - К., 2000. - 280 с.
27. *Основи етнодержавознавства.* Підручник. За редакцією Ю.І. Римаренка. - К., 1997. - 265 с.
28. *Погорілко В. Ф.* Референдум в Україні: історія та сучасність [Текст]: Монографія / В. Ф. Погорілко, В. Л. Копиленко. - К., 2000. - 189 с.
29. *Устименко В.* Правовые проблемы формирования собственности территориальной громады города [Текст] / В. Устименко // Територіальна громада як основа місцевого самоврядування. Матеріали Міжнародного науково-практичного семінару. м. Донецьк 15-18 жовтня 1998 р. - Донецьк, 1999. - С.92-96.
30. *Територіальна громада як суб'єкт муніципально-господарських відносин* [Текст]: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Глинська Оксана Валеріївна; Маріуп. держ. ун-т. - Маріуполь, 2013. - 16 с.